

Raudonosios knygos komisijoje – gamtosauginis nihilizmas

Andrejus Gaidamavičius,
Jungtinės nevyriausybinės vilkų apsaugos tarybos pirmininkas

Ekologijos instituto direktoriaus Mečislavo Žalakevičiaus vadovaujama Raudonosios knygos komisija, trečdaliui jos narių nedalyvaujant, atmetė Jungtinės nevyriausybinės vilkų apsaugos tarybos reikalavimą įtraukti vilką į Lietuvos Raudonąją knygą.

Vilkų padėtis kritiška

Prasidėjus masiniam protesto laiškų Aplinkos ministerijai ir Vyriausybei siuntimui (šiuo metu jų skaičius pasiekė 700), birželio 29 dieną buvau pakviestas į Lietuvos Raudonosios knygos komisijos posėdį, kadangi vienas iš tuose protesto laiškuose išdėstytų reikalavimų yra “įtraukti vilką į Lietuvos raudonąją knygą, kaip sparčiai nykstančią rūšį”.

2000 metais LR Vyriausybė savo derybinėje pozicijoje dėl stojimo į Europos Sąjungą nurodė, kad Lietuvoje gyvena 550 vilkų, jų populiacija yra stabili ir medžioklė jai neturi jokios įtakos. Visgi, remiantis oficialia statistika, vilkų skaičius per pastaruosius 5 metus sumažėjo daugiau negu 5 kartus, t.y. 80 proc. Pagal IUCN Tarptautinės Raudonosios knygos kriterijus, kai per 10 metų arba per tris generacijas populiacija sumažėja 80 proc., toks rūšies statusas vertinamas kaip “critical endangered”, t.y. kritiniame pavojuje atsidūrusi rūšis. Verta pažymėti, kad tokiam populiacijos įvertinimui nėra būtini tikslūs duomenys, pakanka apytikslių duomenų arba įtarimų, kadangi vyriausybės paprastai vengia daryti tikslias apskaitas tų rūšių, kurių apsauga jos nesuinteresuotos. Tokia kritiška vilkų situacija žinoma jau 1,5 metų, tačiau per šį laiką niekas nė piršto nepajudino, kad šią padėtį ištaisytų.

Kriterijais nesivadovauja

Posėdžio metu paaiškėjo, kad komisija neturi jokių patvirtintų kriterijų, pagal kuriuos tam tikra rūšis įtraukiama į Lietuvos raudonąją knygą, o įtraukus suteikiama tam tikra kategorija. Komisijos pirmininkas M. Žalakevičius paaiškino, kad jie vadovaujasi moksliniais tyrimais, tačiau kadangi vilkų populiacijos atliktų tyrimų dar nėra, o oficiali statistika gali turėti didelę paklaidą, jie negali iš anksto įtraukti šią rūšį į Raudonąją knygą. Komisija tarsi užmiršo, kad Raudonojoje knygoje yra tokia IV-oji kategorija, kuri suteikiama toms rūšims, kurių reali būklė nėra žinoma. Antra vertus, dėl kriterijų nebuvimo rūšies įtraukimas į Raudonąją knygą priklauso tik nuo subjektyvios Raudonosios knygos komisijos narių ir jų patarėjų nuomonės.

Apskaita teisinga, jeigu ji naudinga

Apie vilkų būklę pranešimą skaitė ir Ekologijos instituto specialistas Linas Balčiauskas, kuris, beje, nėra Raudonosios knygos komisijos narys, tačiau kalbėjo daugiau už visus. Jis nepritarė vilkų medžioklės uždraudimui ir netgi pareiškė, kad vilkų populiacijos būklė yra normali. Linas Balčiauskas yra vienas iš tų mokslininkų, kurie bijo atsitraukti nuo savo tiesų, paskelbtų įvairiuose straipsniuose, netgi jei vėliau ir paaiškėtų, jog jie klydę. L. Balčiausko teigimu vilkai Lietuvoje papjauna apie 1000 naminių gyvulių. Lygiai tą patį jis teigė ir prieš tris metus, kai vilkų buvo kone tris kartus daugiau. Tuo tarpu Aplinkos ministerijos pranešime spaudai nurodyta, jog vilkai praėjusiais metais yra papjovę tik 34 naminius gyvulius. Esant tokiems nuostoliams iš visų medžiotojų pakaktų surinkti po vieną litą ir tų pinigų užtektų kompensacijoms išmokėti keleriems metams į priekį.

L. Balčiauskas neiškentė nepaminėjęs ir prieš kelis metus neva įvykusio demografinio vilkų populiacijos sprogo, nors šiam “atradimui” padaryti jis rėmėsi tomis pačiomis medžiotojų atliktomis apskaitomis, kurių duomenys, beje, tiko ir geografinėi išimčiai iš Europos Sąjungos pareikalauti (tam, kad Lietuvoje būtų leidžiama medžioti vilkus). Bet kodėl medžiotojų atliktos apskaitos ir netgi demografinio sprogo teorija buvo tinkamu motyvu leidžiant medžioti vilkus ir

visai netinkamu, kad įrodyti vilkų populiacijos sumažėjimą? Neišvengiamai tenka padaryti išvadą, kad Raudonosios knygos komisija ir Gamtos apsaugos departamentas (kuris ir inicijavo minėtos geografinės išimties reikalavimą) vadovaujasi bet kokia statistika, jeigu tik ji jiems yra palanki ir ignoroja tuos duomenis, kurie nėra naudingi.

Geografinės išimties istorija

Dar 2002 metais įvykusiame Jungtinės nevyriausybinės vilkų apsaugos tarybos pasitarime su Aplinkos ministru Arūnu Kundrotu Gamtos apsaugos departamento Biologinės įvairovės skyriaus vedėjas Selemonas Paltanavičius yra paminėjęs, kad Lietuva reikalavo šios geografinės išimties pirmiausia dėl to, kad palaikytų Latvijos ir Estijos poziciją, kitaip tariant, paprašyta brolių latvių ir estų, nes reikalaujant visoms trimis Pabaltijo šalims drauge, ta išimtis buvo iškovota lengviau. Apie tai šio Raudonosios knygos komisijos posėdžio metu S. Paltanavičius nutylėjo. O L. Balčiauskui, atvirksčiai, jis uždavinėjo “patogius” klausimus, tarsi iš anksto sutartus, tuo pats išsidavęs, kad jokių vilkų apsaugos priemonių jų departamentas imtis nė nemanąs.

Komisiją veda bandos jausmas

Dar posėdžio pradžioje vienas iš Raudonosios komisijos narių Vytautas Kesminas kalbėjo apie tai, kad jeigu ir toliau galios tokios medžioklės taisyklės, kokios jos yra dabar, vilkus greitai visai išnaikins, nes didelė jų dalis nušaunama iš bokštelių. Tačiau vėliau, pamatęs kur krypsta komisijos vadų nuomonė, atsiprašė už emocijas. Lietuvos ornitologų draugijos narys Liutauras Raudonikis taip pat iš pradžių pateikė galimybę bent dvejiems metams uždrausti vilkų medžioklę, tam kad padaryti tikslius jų populiacijos tyrimus, tačiau ir jis galų gale buvo įtikintas, kad vilkų saugoti nereikia. Neįtikino jie tikrai manęs, nes jų argumentus, dėl ko nereikia saugoti vilkų, galima būtų pavadinti pasakėlėmis, kompromituojančiomis jų pačių mokslinius vardus.

Situacijos nežino, bet konsultacijų nepageidauja

Vienas Lino Balčiausko pateiktų argumentų, kuriam entuziastingai pritarė beveik visa komisija, buvo toks: “kaip mes atrodysime, išsireikalavę išimtį ir vienerius metus pabuvę Europos Sąjungoje, staiga sugalvoję patys tos išimties atsisakyti?”. Jie, matyt, mano, kad mes atrodysime geriau, jeigu iš mūsų tą išimtį pati Europos Komisija atims, o gal net ir bylą Europos teisingumo teisme inicijuos...

Dar vienas, šypsena keliantis, L. Balčiausko argumentas buvo tas, kad vilkai iš savo gyvenamųjų teritorijų išstumia lūšis, todėl jos gali būti pasmerktos galutinai išnykti. Šią mintį pasigavęs komisijos pirmininkas Mečislovas Žalakevičius išdidžiai pareiškė, kad negalima vienos rūšies aukoti vardan kitos. “Mums lūšis svarbesnė”. Tačiau niekas dar neįrodė, kad vilkai iš tiesų išstumia lūšis. Juk kažkada Lietuvos miškuose netrūko nei lūšių, nei vilkų, ir jie vieni kitiems netrukdė. Ekologijos institutas, mano vertinimu, nėra kompetentingas kalbėti apie Lietuvos vilkų būklę, kadangi be sociologinių, jokių kitų rimtų vilkų tyrimų jis nėra atlikęs. Iš tiesų juokingai atrodė tarptautiniame simpoziume apie stambiuosius plėšrūnus lietuvių mokslininkų pristatyti pranešimai apie vilkų “apskaitas” mokyklinių vadovėlių piešiniuose ir tai, kaip lietuvių moterys nekenčia vilkų labiau negu vyrai. Tiesa, štai jau keletą metų yra atliekamas vilkų monitoringas – vilkų apskaita keliolikoje barelių, išmėtytų po visą Lietuvą. Tų barelių tyrimus jie paveda atlikinėti saugomų teritorijų direktijoms arba urėdijoms, kiekvienais metais žadėdami šiuos darbus apmokėti, bet dar nė karto pažadų neįvykdė. Žinoma, koks atlygis, tokie ir tyrimų rezultatai.

Ekologijos instituto atstovai negalėjo pateikti nė vieno skaičiaus apie Lietuvos vilkų dabartinę būklę, bet tai netrukdė jiems tvirtinti, kad vilkų populiaciją ir toliau būtina reguliuoti.

Liepos mėnesį Jungtinės nevyriausybinės vilkų apsaugos tarybos kvietimu į Lietuvą atvyksta Lenkijos vilkų specialistai, kurie kartu atsiveš ir visų savo atliktų vilkų populiacijų tyrimų rezultatus. Primygtinai siūliau Raudonosios knygos komisijos nariams su jais susitikti, tačiau jie konsultacijų nepageidavo.

“Jeigu nedarysiu šiandien, rytoj gal ir nereikės”

Komisijos posėdžio pabaigoje Gamtos apsaugos departamento direktorius ir Raudonosios knygos komisijos pirmininko pavaduotojas Laimutis Budrys pasiūlė iki šių metų pabaigos atlikti Lietuvos vilkų populiacijos valdymo planą, pagal kurį būtų numatyta, kiek vilkų galima nušauti. Bet ar tai nebus dar vienas Aplinkos ministerijos pažadas? Jau 2001 metais ji buvo prisižadėjusi surengti specialų seminarą vilkų klausimu, tačiau jo nebuvo iki šiol. Susitikime su Aplinkos ministru 2002 metais buvo sutarta dėl tikslios vilkų apskaitos atlikimo. Kai pagaliau ji buvo užsakyta ir atlikta prieš 1,5 metų, - pasirodė bloga, nes per daug pesimistiška. Panašu, kad Gamtos apsaugos departamentas vadovaujasi logika “jeigu nedarysiu šiandien, rytoj gal ir nereikės” ir moralės stokojančių žurnalistų sensacingais pranešimais apie tai, kaip vilkai trukdo lietuviams gyventi.

A.Gaidamavičius. Raudonosios knygos komisijoje - gamtosauginis nihilizmas // Žalioji Lietuva. 2005, Nr. 12 (238). P.1,3.